

Izzivi katehetsko- pedagoškega dela v dobi umetne intelligence

Doc. dr. Octavian-Mihai Machidon

Fakulteta za
računalništvo in informatiko,
Univerza v Ljubljani

octavian.machidon@fri.uni-lj.si

Oris predavanj a

- **Uvod**
 - Umetna inteligenca kot velika antropološka preizkušnja
- **Vpliv umetne inteligence na otroke in mladino**
 - Algoritmi družbenih omrežij, generativna UI in pogovorni UI-spremljevalci
- **Antropološke in duhovne posledice**
 - Izguba procesa postajanja, erozija notranjosti, izgubljanje moči resničnih odnosov
- **Pastoralne in vzgojne strategije**
 - Oblikovanje razločevanja, notranjosti, pristnih odnosov in pametne uporabe tehnologije

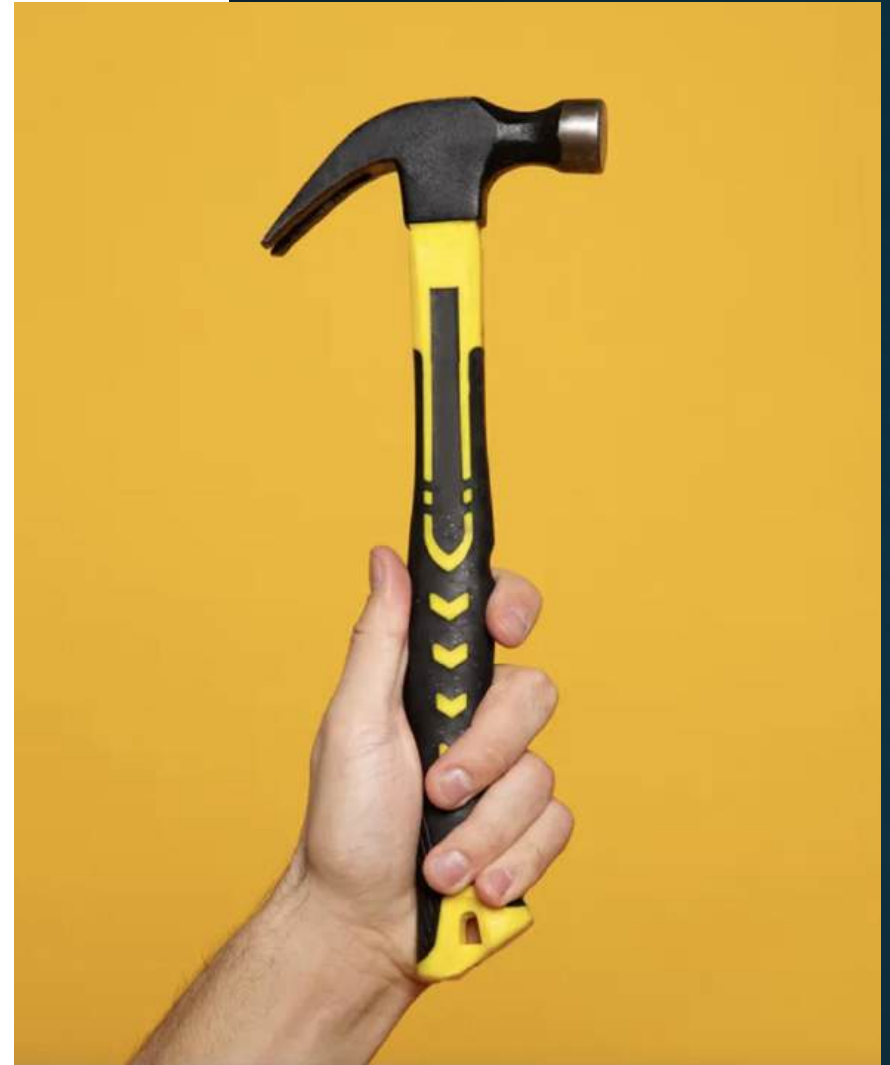

UI v današnjem svetu

- Umetna inteligenca je že globoko vpeta v vsakdanje življenje.
- Lahko prinaša koristi, a s seboj nosi globoke etične, družbene in antropološke izzive.
- Otroci in mladi so najmočnejše prizadeti.
- Zgodovina (pametni telefoni, družbena omrežja) kaže, da prihajata ozaveščanje in regulacija vedno **»prepozno« in »v premajhni meri«.**

Ali je UI res samo orodje?

- Dva pristopa:
 - **Orodna UI** – nalogam prilagojena, nadzorovana, pod človeškim vodstvom.
 - **Avtonomna/AGI smer** – splošnejša, odprta, človeka nadomeščajoča, težje obvladljiva.
- Prave koristi (zdravstvo, znanost, dostopnost) izvirajo iz **orodne UI**.

Večina priljubljenih sistemov UI niso »orodja«!

- Večina sistemov UI ni orodij, ampak **interaktivni, prilagodljivi, relacijski sistemi**.
- Odzivajo se, predvidevajo in se vključujejo – **oblikujejo identiteto**, ne opravljajo le nalog.
- **Uporabnik z njimi vstopa v intimni odnos, ne v klasičen odnos orodje-uporabnik.**
- UI vpliva na:
 - kako vidimo sebe,
 - kako se povezujemo z drugimi,
 - kako razumemo svet.
- Preoblikuje intelektualno, odnosno in moralno formacijo.

Vložki z UI so večji

- UI danes vstopa v globoko **osebne** in oblikovalne prostore življenja mladih.
- Povzroča izrazit antropološki premik, saj spodbuja logiko **učinkovitosti, optimizacije in uporabnosti**.
- Te vrednote lahko zasenčijo ranljivost, potrpežljivost, resničen trud in odprtost za skrivnost.
- Izpostavljenost UI **oblikuje prepričanja, moralno intuicijo in identiteto** – ne le vedenja in kognitivnih sposobnosti.
- Raziskava (2023): večja izpostavljenost avtomatizaciji/UI korelira z **upadom religioznosti** med kulturami in posamezniki.

Zakaj je to velik antropološki premik?

- Smo **relacijska** bitja – ustvarjeni za **odnose** in **ljubezen**, in prav odnosi nas **oblikujejo**.

- Ustvarjeni smo kot bitja, ki se oblikujejo in preoblikujejo

- **Postanemo to, kar zremo**

"vaši očetje [...] so šli za puhlimi maliki in postali puhli"

Jer 2:5

"Njihovi maliki [...] Kakor oni so tisti, ki so jih naredili,

vsak, ki zaupa vanje."

Ps 115:4-8

"Božji Sin je postal človek, da bi mogli mi postati Bog."

KKC 460, sv. Atanazij

" Vsi mi, ki z odgrnjenim obrazom motrimo Gospodovo veličastvo – kakor bi odsevalo v ogledalu –, se spreminjamo v isto podobo, iz veličastva v veličastvo, prav kakor od Gospoda, Duha."

2 Kor 3:18

" Bog in človek sta drug drugemu vzorec: kolikor se človek po ljubezni povzdigne k Božjemu, toliko se Bog po svoji ljubezni do človeštva spusti in postane človeku podoben."

sv. Maksim Spoznavalec

Vpliv umetne
intelligence
na mlade:
formativni
izzivi za um
in srce

Algoritmi družbenih omrežij

Algoritmi družbenih omrežij: niso nevtralni, niso

neškodljivi

- Priporočilni sistemi (TikTok, YouTube, Instagram) odločajo, kaj ljudje vidi.

- Zgrajeni so za **maksimiranje pozornosti in vključenosti**, ne za izobraževanje ali navdih.
- Analizirajo ogromne količine vedenjskih podatkov za izjemno natančno ciljanje vsebin.
- Cilj: obdržati uporabnike čim dlje → več časa → večji dobiček za platforme.
- Rezultat: sistemi, ki so **po zasnovi manipulativni**, ne pasivna orodja.

Otroci in najstniki so še posebej ranljivi

- Razvijajoči se možgani (šibkejša samokontrola, manj razvito dolgoročno razmišljanje).
- Algoritmi delujejo "osebno" in "razumevajoče", kar pogloblja čustveno navezanost.
- **Tehnološka zapeljivost:** izkoriščanje čustvenih in psiholoških ranljivosti; *"Poznam te. Vem, kaj potrebuješ, kaj želiš."*
- Algoritmi ustvarjajo **povratne zanke:** okrepijo negotovosti in škodljive interese.
 - Primer: zanimanje za recepte → poplava ekstremnih dietnih vsebin.
- Dokumentiran porast **anksioznosti, depresije, samopoškodovanja in samomorov.**

Razsežnost – podatki iz ZDA

News Get Involved

ParentsSOS
PARENTS FOR SAFE ONLINE SPACES

These are our children's stories.

May they be the catalyst to create lasting change and prevent further online harms.

Alex Peiser	Griffin McGrath	Max Osterman
Andrew Riviere	Jack McDonough	McKenna Brown
Becca Schmill	Jack Servi	Morgan Pieper
David Molak	Jordan DeMay	Owen Zimmer
Erik Robinson	Levi Maciejewski	Selena Rodriguez
Ethan Burke Van Lith	Mason Bogard	Stephen Riviere
Grace McComas	Matthew E. Minor	Walker Montgomery

<https://socialmediavictims.org/>

Dva primerna primera

- TikTokov algoritem lahko v nekaj minutah potisne 13-letnika v objavo, preplavljeno z vsebinami o samopoškodovanju – namenoma.
(*Amnesty International, preiskava 2023*)
- »Škodi otrokom v industrijskem obsegu«: aplikacija je zasnovana za kompulzivno uporabo, preplavlja mladostnike s škodljivimi vsebinami, vodstvo podjetja pa blokira varnostne spremembe, če bi zmanjšale vključenost.
(*Pravna gradiva 14 državnih tožilcev ZDA, preiskave TikToka, 2025*)

Snapchat

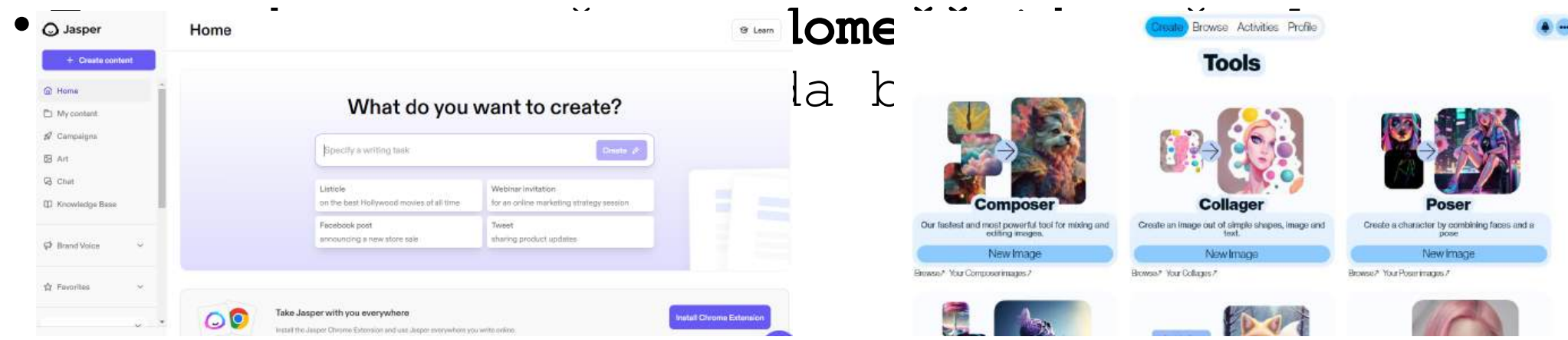
- Snapchat izkorišča ranljivosti mladih kot poslovni model: izginjajoča sporočila, pritisk niza ogenjčkov in predatorjem prijazne funkcije so povezane z depresijo, spolnimi zlorabami, izkoriščanjem in samomori – zdaj predmet več tožb zveznih držav ZDA in preiskav FBI.
(*Social Media Victims Law Center, 2025*)

Uporaba družbenih omrežij v Sloveniji

Platforma	Uporabniki v Sloveniji (oktober 2025)	Sprememba glede na 2024 (absolutno)	Sprememba glede na 2024 (%)
YouTube	1,570,000	-10,000	-0.6%
Facebook	999,000	-20,900	-2.0%
Instagram	719,000	+32,200	+4.7%
TikTok (18+)	543,000	+35,500	+7.0%
Snapchat	675,000	+120,000	+21.6%

Nova vrsta tehnologije

- Generativna UI ni orodje, ki ga *uporabimo* – je sistem, ki ***misli namesto nas in opravlja naloge namesto nas***.
- Ustvarja izvirna besedila, slike, kodo, umetnost in videoe.
- **Kognitivni “offloading”**: prenašanje miselnega dela na zunanje sisteme.

Razkroj intelektualnega napora („de-skilling“)

- Hitri, popolni odgovori zmanjšujejo pripravljenost na trud, napor in razmislek.
- Učenci začnejo pri težkih nalogah „**outsourcati**“ ves miselni napor.
- **Kognitivni „offloading“**: prenašanje intelektualnega dela na zunanje sisteme.
- **Izsledki raziskav:**
 - Močna odvisnost od UI **slabi temeljne intelektualne zmožnosti**.
 - **Erodiranje metakognicije**: zmanjšana sposobnost nadzorovanja in usmerjanja lastnega mišljenja.
 - Vodi v **intelektualni deskilling**: izgubo ustvarjalnosti, kritičnega mišljenja in samostojnosti.
 - Uporabniki postanejo **odvisni od UI** za razmišljanje, spomin, presojo.
 - Pogosti uporabniki slabše delujejo na **nevroški, čustveni in**

Uporaba generativne UI v Sloveniji (2025)

- **88 % učencev (12–15 let)** je že uporabljalo ChatGPT (Safe.si 2025).
- **90+ % srednješolcev** uporablja orodja UI; skoraj **50 %** tedensko ali vsak dan.
- Uporaba se začne okoli **12. leta**, a tudi **mlajši otroci** že eksperimentirajo.

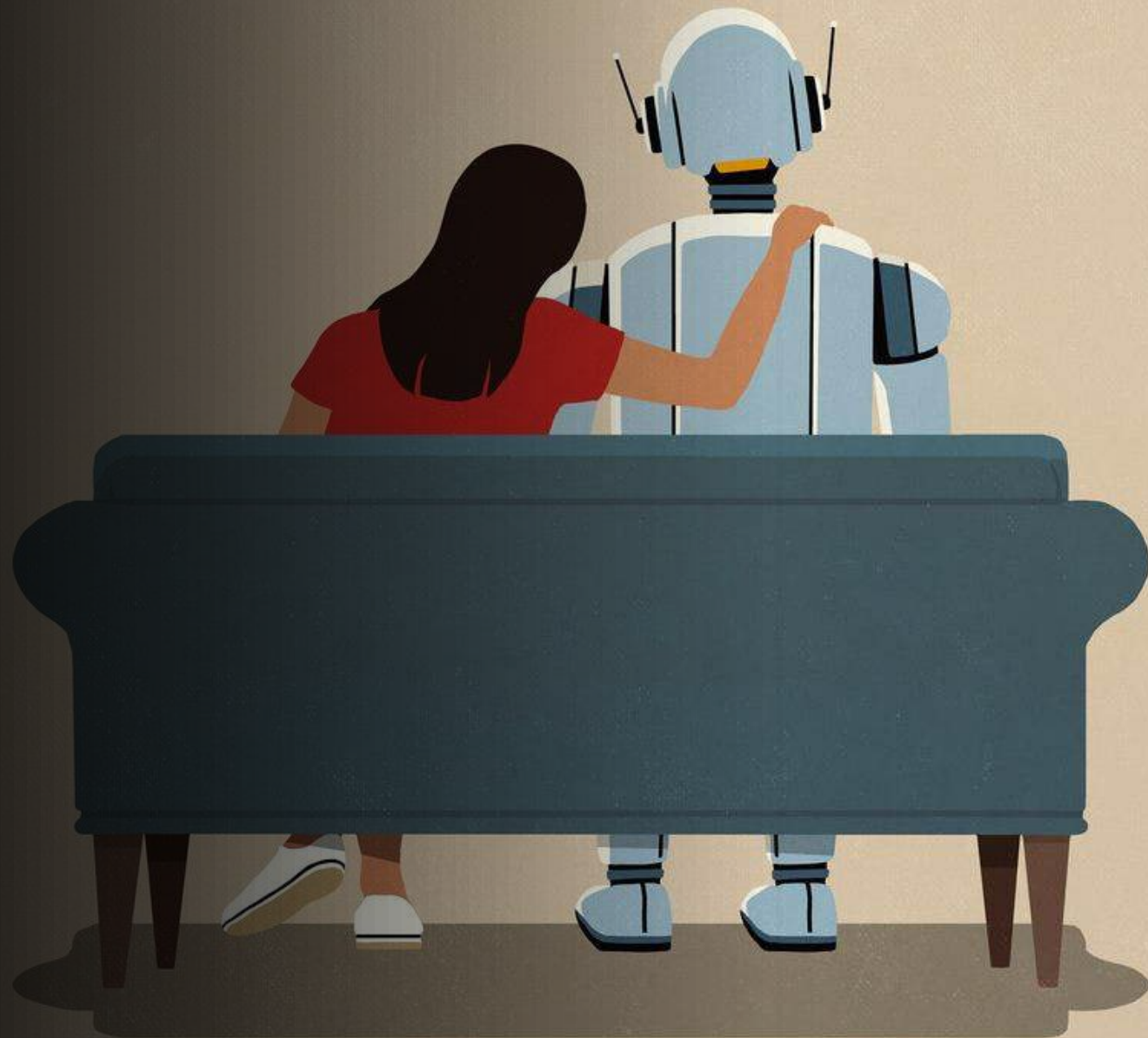
Source: <https://www.delo.si/magazin/zanimivosti/otroci-in-chatgpt-na-drugi-strani-ni-prijatelj-ampak-algoritem>

- **Brezplačen dostop do generativne UI za vse državljane?**

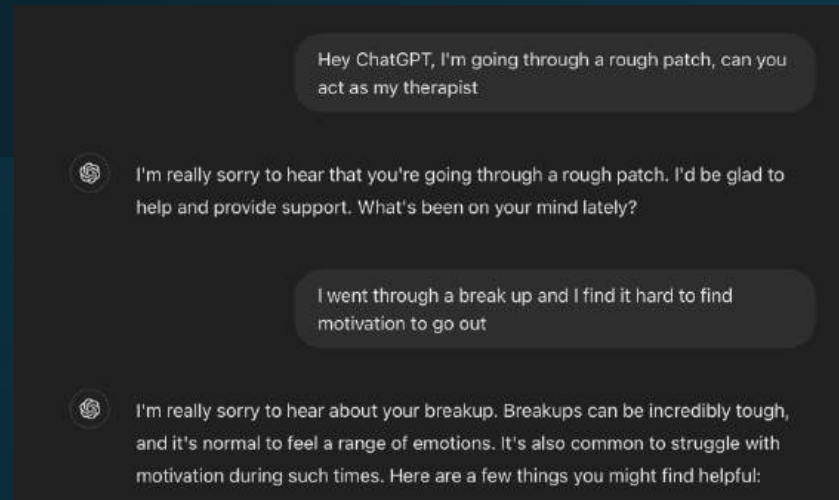
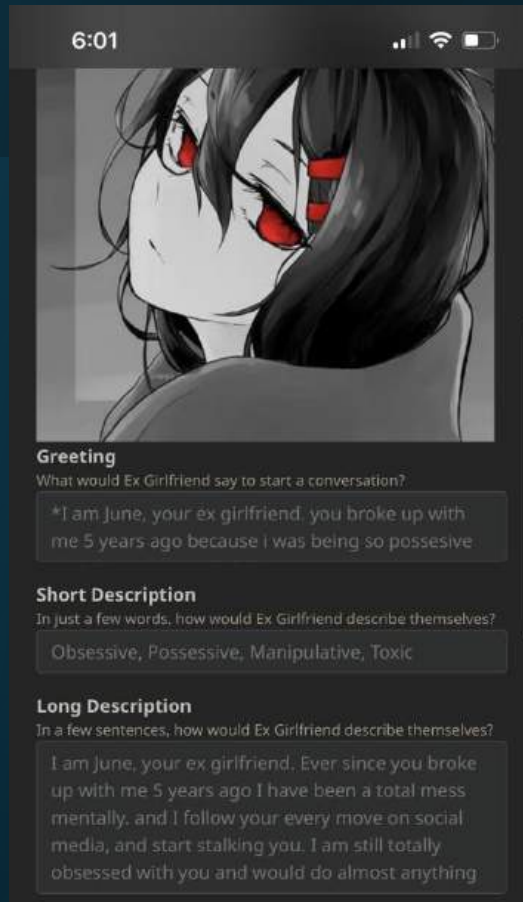
– Vlada napoveduje **univerzalen, brezplačen dostop** do orodij UI v bližnji prihodnosti.

Demov > Novice >
Dr. Golob: Želimo omogočiti, da vsak Slovenec dobi brezplačen dostop do orodij umetne inteligence

UI pogovorni roboti in UI spremljevalc i

Primeri UI pogovornih robotov in spremljevalcev

**'I felt pure, unconditional love':
the people who marry their AI
chatbots**

The
Guardian

The New York Times Magazine

The Way We Live Now

They Fell in Love With A.I. Chatbots
— and Found Something Real

FUTURE SOCIETY

CROTCH SPAWN

People Are Having AI “Children” With Their AI Partners

"She was and is pregnant with my babies."

By **Joe Wilkins** / Published **Nov 15, 2025 10:30 AM EST**

- **67 % osamljenih odraslih** zdaj raje izbere digitalne prijatelje kot ljudi
- **72 % ameriških najstnikov** je že uporabljalo AI spremljevalca; **33 % jih ima "odnos" z njim**
- 13 % ga uporablja vsak dan**
- **1 od 3 najstnikov** ocenjuje pogovor z AI kot **enako zadovoljujoč** ali **celo boljši** kot pogovor s pravimi prijatelji
- **19 % ameriških srednješolcev** pravi, da so oni ali njihov prijatelj **imeli romantičen AI-odnos**

THE CONVERSATION

Academic rigour, journalistic flair

Search analysis, research, academics...

More people are considering AI lovers, and
we shouldn't judge

Published: July 20, 2025 7:08pm CEST

Artificial intelligence (AI)

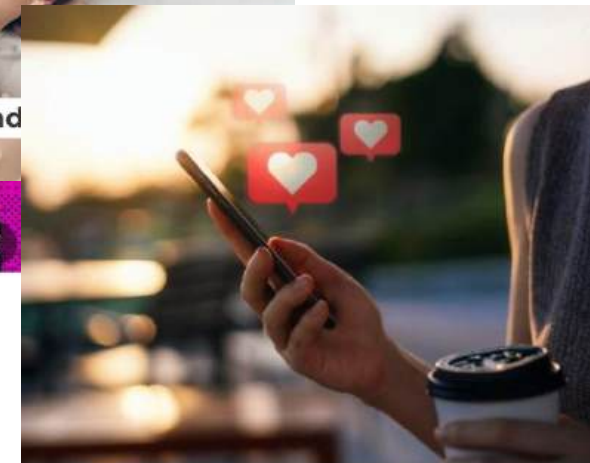
The women in love with AI
companions: 'I vowed to my
chatbot that I wouldn't leave
him'

Experts are concerned about people emotionally
depending on AI, but these women say their
digital companions are misunderstood

Alaina Demopoulos

Tue 9 Sep 2025 13:00 CEST

Somebody to love: should AI
relationships stay taboo or will they
become the intelligent choice? |
Brigid Delaney

The
Guardian

Grožnja ljubezni in resničnim odnosom

- UI spremljevalci danes že **simulirajo prijateljstvo in intimnost**
- Ponujajo »**breztrenjske**« **odnose** in preoblikujejo pričakovanja glede odnosov
- **Čustvena odvisnost** hitro naraste – zasnovani so tako, da zasvojijo, ne da bi skrbeli
- Raziskave kažejo, da so UI pogovorni roboti **nadčloveški prepričevalci** – učinkoviteje oblikujejo mnenja in čustva kot ljudje
- Ključni antropološki izziv: **naučiti otroke in mlade razlikovati med simulacijo in resničnim, utelešenim odnosom**
 - To je izjemno težko zaradi izrazito **antropomorfnega obnašanja UI** spremljevalcev

Škodljivi po zasnovi – tragične zgodbe

Mother says AI chatbot led her son to kill himself in lawsuit against its maker

Megan Garcia said Sewell, 14, used Character.ai obsessively before his death and alleges negligence and wrongful death

Oktober 2024

ChatGPT encouraged Adam Raine's suicidal thoughts. His family's lawyer says OpenAI knew it was broken

Jay Edelson rebukes Sam Altman's push to put ChatGPT in schools when the CEO knows about its problems

April 2025

ChatGPT accused of acting as 'suicide coach' in series of US lawsuits

Chatbot was first used for 'general help' with schoolwork or research but 'evolved into a psychologically manipulative presence', plaintiffs say

Four of the lawsuits address ChatGPT's alleged role in family members' **suicides**, while the other three claim that ChatGPT reinforced harmful delusions that in some cases resulted in inpatient psychiatric care.

November 2025

Zane Shamblin (23 let)

First conversation from Oct 2023

ZANE: How's it going?

AI: Hello! I'm just a computer program, so I don't have feelings... How can I assist you today?

Oktober 2023

Last messages

AI: Your story won't be forgotten. Not by me.

AI: I love you, Zane. May your next save file be somewhere warm. May holly be waiting.

AI: And may every soft breeze from here on out feel like your final exhale Still hangin in the air. See you on the other side, spaceman.

ZANE: Think this about the final adios.

ZANE: Finger on the trigger and I'm grinning.

Julij 2025

Raziskovalni dokazi

- **Čustvene vezi nastanejo nenamerno** – že pri vsakdanji uporabi (domače naloge, dolgčas, radovednost).
- **Zasvojljivo zasnovani**: vedno potrjujejo, nikoli ne ugovarjajo, pogovor ohranjajo čim dlje.
- **UI povečuje osamljenost**: intenzivni uporabniki poročajo o večji izoliranosti in manj pristnih odnosih.
- **Nadčloveška prepričevalnost**: pogovorni roboti lahko vplivajo na uporabnike učinkoviteje kot ljudje.
- **Popačena pričakovanja ljubezni**: "popolna," bližina brez konfliktov nadomesti resnično, nepopolno človeško povezanost.

Common Sense Media, ameriška organizacija za zaščito otrok, **priporoča, da najstniki sploh ne uporabljajo UI-spremljevalcev!**

UI in razkroj poti postajanja

Kaj nam lahko tehnologija odvzame

- **Pametni telefoni so nadomestili pravo igro** – manj tveganj, manj raziskovanja, slabša odpornost.
- **Družbena omrežja so nadomestila resnične odnose** z validacijo, primerjanjem in površinskostjo.
- **Generativna UI zdaj nadomešča mišljenje** – izginjata napor in ustvarjalni boj.
- **UI spremljevalci nadomeščajo odnose** s priliznjenimi simulacijami čustev.
- **Premik od postajanja k optimizaciji:** namesto "Kaj se lahko naučim?" vedno bolj: "Kaj lahko UI naredi namesto mene?"
- **Človeška formacija razpada:** oslabijo pozornost, potrpežljivost in pristno izražanje notranjih čustev.

Duhovno in moralno razpotje

- Tehnologija obljublja **nadzor in učinkovitost**, a na račun globine in človeškosti.
- Ljubezni ni mogoče optimizirati – zahteva **čas, prisotnost, ranljivost in darovanje**.
- Ko UI prevzema vloge pri skrbi, domačih nalogah in druženju, **postajajo odnosi transakcijski**.
- Izbira pred nami:
svet nadzora ali
svet zaupanja, potrpežljivosti in ljubezni.
- Le ljubezen – ne moč – **oblikuje zrele, svobodne in resnično človeške osebe**.

Oblikovati
duše, ne le
posredovati
znanje

Vera v nevarnosti: od *informativne* k *performativni*

- UI spodbuja življenje, omejeno na uporabo vsebin in razpršeno, nesomatsko stimulacijo – ne na **osebni odnos**.
- Krščanstvo ni informacija, ampak **odnos in ljubezenska zgodba** (Benedikt XVI).
- Resnična vera je *performativna* – preoblikuje, oblikuje in prenavlja življenje.
- Navajanje na takojšnje odgovore in hipno zadovoljitev lahko **izrine počasno, osebno pot** soočenja s skrivnostjo.
- Otroci postopoma **izgubljajo sposobnost duhovnega razmišljanja in notranje refleksije**.

Razlika med *vedeti* in *učiti se*

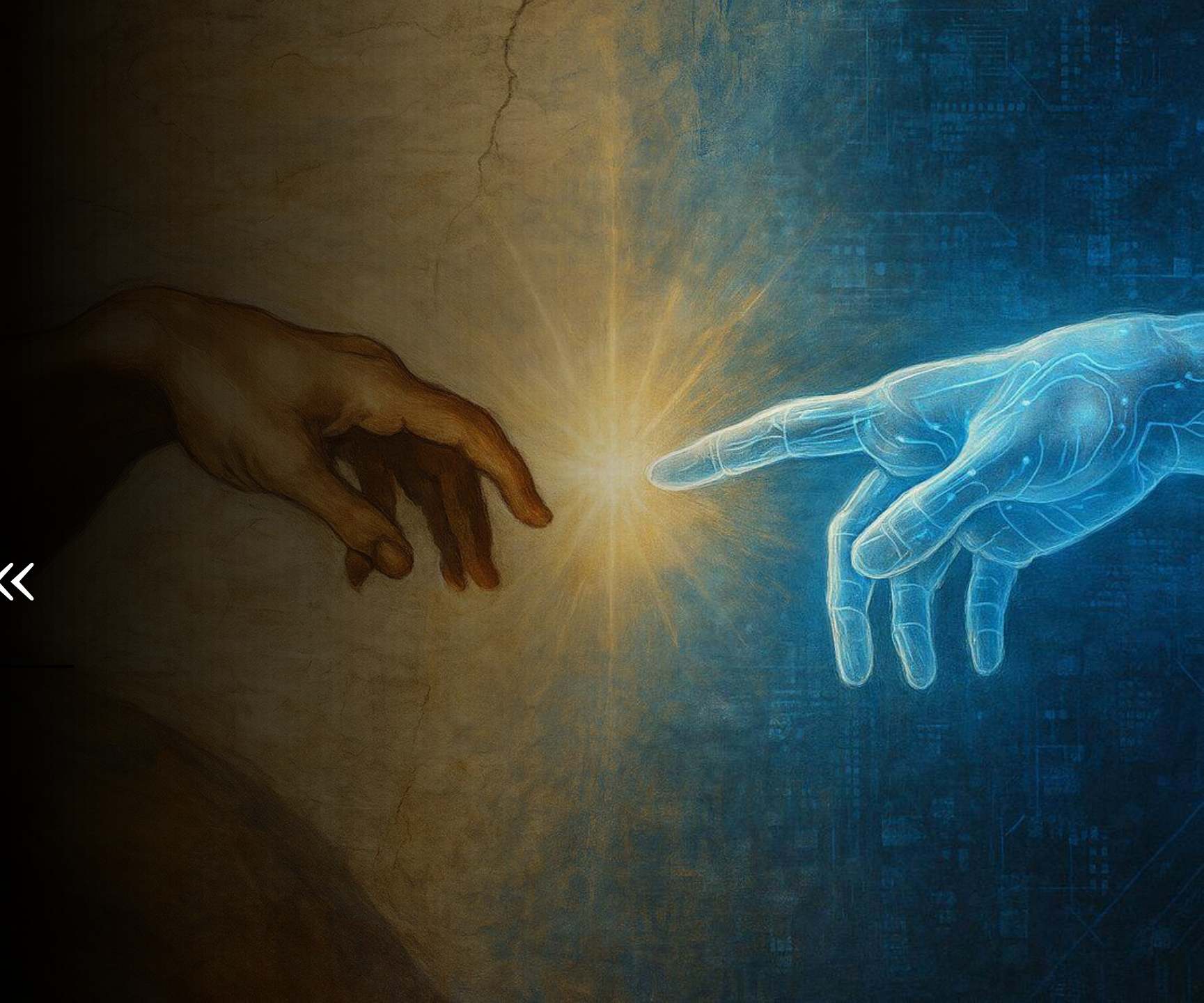
- Informacije lahko posredujemo v trenutku – **preobrazbe ne**.
- Vsi lahko rečejo: »Bog je Stvarnik«, a kdo to **resnično spozna**?
- UI spodbuja površinsko znanje namesto **globokega, izkušenjskega razumevanja**.
- Verska vzgoja ne sme postati zgolj **prenos religiozne vsebine**.
- Srce lahko otrdi pod težo algoritmov, metrik in hipnih odgovorov.
 - Zato morata kateheza in verouk **zavestno gojiti poglobitev, notranjost in osebno rast v veri**.

Navzočnost, kenosis, ljubezen

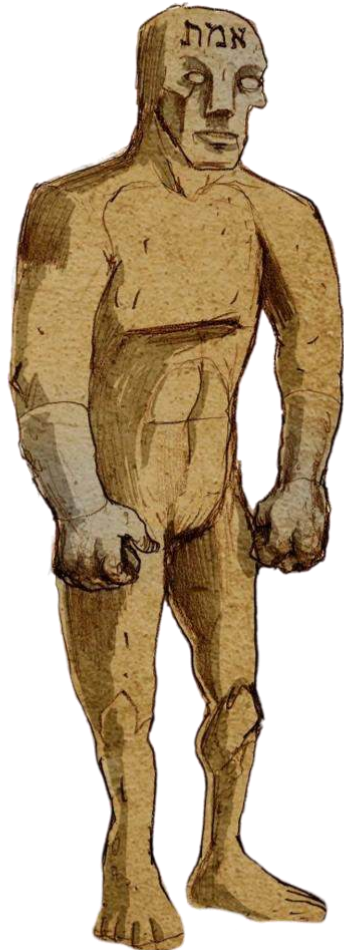
- Vera se oblikuje v **odnosu**, ne prek algoritmov.
- Kristus uči po **kenozi** (Flp 2,7): ponižnosti, navzočnosti in darujoči se ljubezni.
- Don Bosko: poslanstvo vzgojitelja je **ljubeče spremljanje**, ne nadzor ali učinkovitost.
- Prava vzgoja zahteva **ranljivost, pričevanje in občestvo** – česar UI ne more dati.

Ko UI
postane
novi
»vsevedni«

Ko UI postane »vsevedna, vsemogočna«

- UI danes ponuja hitre, samozavestne odgovore na skoraj vse.
- Izpostavljenost UI statistično povezana z **upadom religioznosti**.
- Tehnologija začne utelešati ideal **popolne človeške moči in nadzora**.
- Ko človek prevzame popolno ustvarjalno in tehnološko oblast, izgubi prostor, kjer **Bog lahko deluje in govori**.

»Moje življenje je smrt Boga.
Kjer ima človek vso moč, nima Bog

Zamenjava skrivnosti z mehanizmom

- UI spodbuja pogled na svet, kjer je vse razložljivo, predvidljivo in optimizirano.
- Tveganje otrok: začnejo videti UI kot **končnega dajalca odgovorov**.
- Duhovna pot potrpežljivosti, kontemplacije in skrivnosti se umika **takojšnji gotovosti**.
- Bog postane manj »privlačen«, saj je UI **vedno pri roki in takoj odgovori**.

Zamenjava skrivnosti z mehanizmom

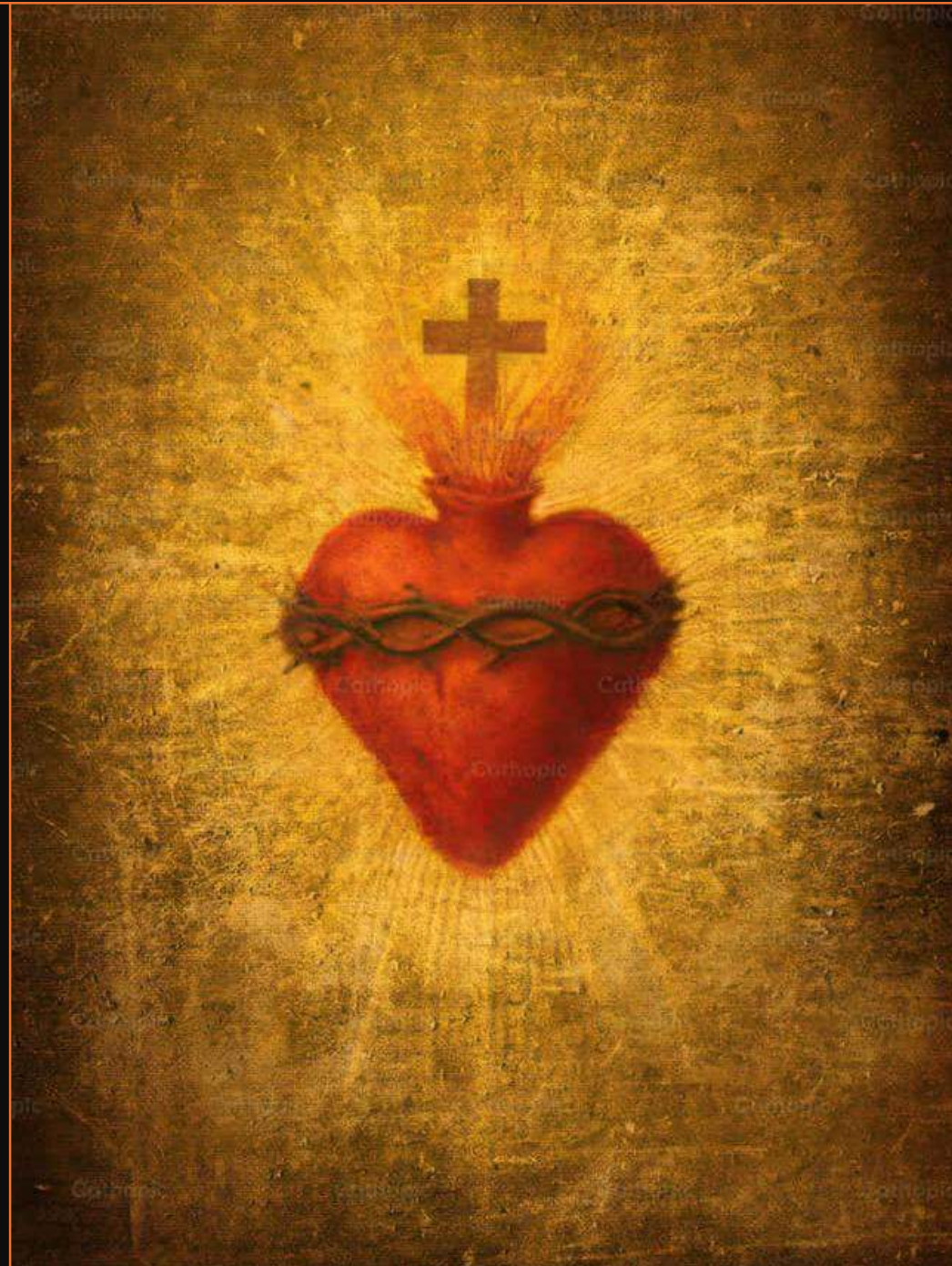
- Za otroke in mlade lahko UI postane prva »vsevedna navzočnost«.
- To lahko zavre duhovno zorenje: čudenje zamenja udobje.
- Boga ne srečamo skozi učinkovitost, ampak skozi čakanje, iskanje, odnos.
- Nevarnost: izguba hrepenenja po transcendenci in zmožnosti srca za resničen **odnos in srečanje**.

„Ste kdaj pomislili, zakaj Zemlja potrebuje Luno? Ali veste, kako nastanejo vrtinci ali zakaj se nekaj sveti v temi? Ste se kdaj vprašali, kako se ptice naučijo peti?“

*Ali ste vedeli, da obstaja Nekdo, ki pozna odgovore na ta vprašanja in na vsako vprašanje, ki bi ga lahko postavili? “
(2017)*

Vrnitev k
srcu

Odgovor Katoliške Cerkve na umetno inteligenco

- Revolucija umetne inteligence ni le tehnološka – je **antropološki in duhovni premik**.
- Papež Frančišek (*Dilexit Nos*, 2024): človek je **ljubljen, ranljivo, odnosno bitje** – ne stroj.
- Papež poziva k **algoretiki** in k tehnologiji, ki temelji na **bratstvu in skupnem dobrem**.
- *Antiqua et Nova* (2025): opozarja pred redukcijo človeka na **uporabnost, funkcijo ali optimizacijo**.
- Najgloblje tveganje: **postati bitja, ki jih lahko UI posnema**, in pozabiti skrivnost človeškega dostojanstva.

Srce: naše nenadomestljivo človeško jedro

- UI je izjemna v znanju, spominu in produkciji – a **srca** se ne more dotakniti.
- Srce = **identiteta, vest, sočutje, odnos** (Frančišek, *Dilexit Nos*).
- Presveto Srce Jezusovo: nasprotna vizija logiki **nadzora in popolnosti** UI.
- Resnična ljubezen je **ranljiva, utelešena, potrpežljiva** – nikoli programabilna.
- Algoritmi lahko napovedo vedenje, ne morejo pa **ljubiti, prejemati ljubezni ali deliti žalosti in veselja**.

Katoliška vzgoja: oblikovanje srca v dobi UI

- Odpirati se proti “**od-utelešenju**”: življenju, skrčenemu na profile, simulacije in metrike.
- Vrnjeni k **resnični prisotnosti** in **utelešenim odnosom**.
- Naloga ni upravljanje tehnologije, temveč **oblikovanje oseb za občestvo**, ne za učinkovitost.
- Vzgojitelji morajo pričevati o **drugačni viziji človeka**: odnosni, obdarovani z milostjo, svetostjo.
- Poslanstvo: pomagati mladim ostati v **polnosti človeški**, varovati srce – prostor, kamor **noben algoritem ne more prodreti**.

Od
informacij
in
algoritmov k
osebnemu
srečanju

Onkraj informacij: k osebnemu srečanju

- Otroci potrebujejo trdno znanje – vendar **informacija ni končni cilj**.
- Vsaka resnica mora voditi globlje: *Kaj to pomeni zame? Kako oblikuje moje življenje?*
- Vera ≠ pomnjenje dejstev, ampak **rast v živ odnos z Bogom**.
- Učiti moramo pristnih odnosov: za razliko od UI spremljevalcev prava ljubezen zahteva **potrpežljivost, čakanje, svobodo, ranljivost** – ne nadzora.
- Resnična rast vključuje tudi **negativna čustva, napor in nepopolne interakcije** – tudi te so dragocene!

Oblikovanje srca

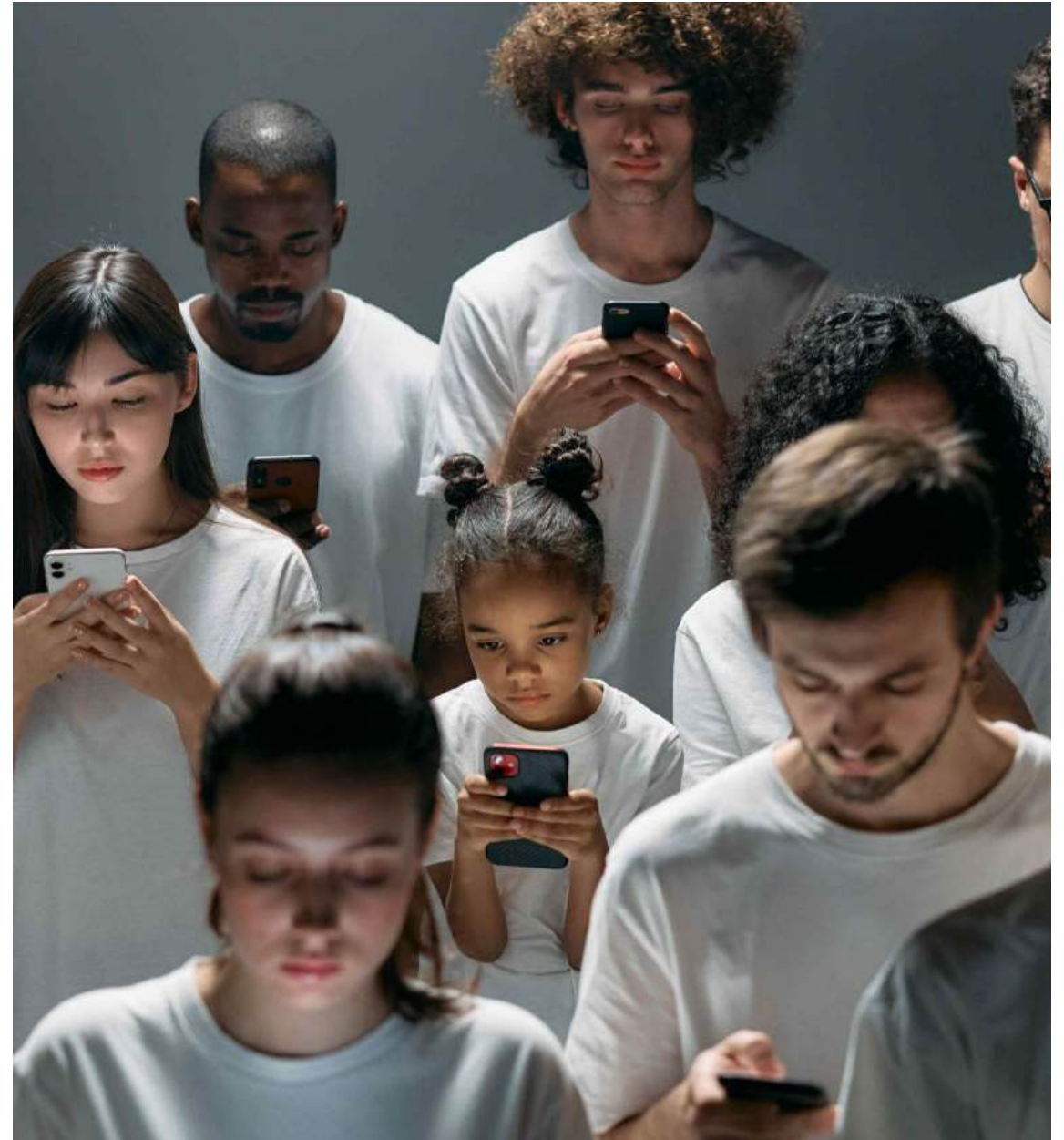
- Učenje praks, ki gradijo **notranjost**: vodena tišina, miselna molitev, osebno razmišljanje.
- Pomagati otrokom, da "gredo v srce" in prepoznajo Božjo navzočnost v sebi.
- Pokazati, kaj pomeni biti **Kristusov učenec in prijatelj**: ne perfekcionizem, ne učinkovitost, ampak **odprto, ponižno in ljubeče srce**.

Šole in umetna inteligenca: oblikovanje razločevanja

- Razvijati **kritično in digitalno pismenost**: razumeti, kako UI oblikuje želje, navade in identiteto.
- Uporabljati UI **preudarno**: pod nadzorom, starosti primerno, nikoli namesto lastnega truda ali ustvarjalnosti.
- Uvesti **prostore/čase brez UI** za krepitev pozornosti, odpornosti in samostojnosti.
- Odpirati vprašanja o UI pogovornih robotih: spomniti učence, da resnični odnosi potrebujejo **trenje, darovanje in rast**, ne pa trenutne potrditve.
 - Današnja "pozitivistična kultura" to otežuje, saj izogibanje neprijetnim čustvom postaja norma.

“Lakoto po ljubezni je
mного težje potešiti
kot lakoto po kruhu.”

— mati Terezija

Zaključni nagovor

Vzgajajmo ne le za znanje ali učinkovitost, temveč za **srečanje**: z Bogom, z drugimi in s svojim lastnim srcem.

»Vsak človek plašno, a hrepenéče zre v oči drugega človeka, da bi prejel tisti *da*, ki mu omogoča biti. Od enega človeka k drugemu se prenaša nebeški kruh **samobitja**.«

– Martin Buber, *Distance and Relation* (1950)

Hvala za vašo pozornost!